

PRIPREMNI CRTEŽI ZA FRESKU
„ISUS TJERA TRGOVCE IZ HRAMA“
ALEXANDRA MAXIMILIANA SEITZA

PRIPREMNI CRTEŽI ZA FRESKU
„ISUS TJERA TRGOVCE IZ HRAMA“
ALEXANDRA MAXIMILIANA SEITZA

Spomen muzej biskupa
Josipa Jurja Strossmayera

Hrvatski
restauratorski
zavod

1. Đakovačko-osječka nadbiskupija, Spomen-muzej biskupa Josipa Jurja Strossmayera, Ludwig Seitz, crtež „Opći potop“, stanje prije radova (snimka: M. Braun, 2001.)

LUDWIG SEITZ, „OPĆI POTOP“, 1873.

(papir, olovka, ugljen, 515 x 411 cm)

Biskup Juraj Strossmayer angažirao je za izvedbu fresko-dekoracije đakovačke katedrale Johanna Friedricha Overbecka, jednoga od najvažnijih predstavnika srednjoeuropskog slikarstva s početka 19. stoljeća te suosnivača slikarske skupine koja se nazvala nazarencima. Izvođači Overbeckovih crteža bili su otac Alexander Maximilian Seitz (1811. – 1888.) i sin Ludwig Seitz (1844. – 1908.) koji su oslikavali đakovačku katedralu sve do njezine posvete 1882. godine. Od niza predložaka za freske koje su izradili slikari Seitz, samo su dva pristigla u Hrvatsku: „Isus tjera trgovce iz hrama“ i „Opći potop“. Prema kartonu „Isus tjera trgovce iz hrama“ izrađena je 1873./1874. godine zidna slika u transeptu đakovačke katedrale, dok je prema kartonu „Opći potop“ 1881. godine izrađena zidna slika u drugom traveju glavnoga broda katedrale, referirajući se na Michelangelove freske iz Sikstinske kapele.

2. Uklanjanje podložnog papira s poledine (snimka: M. B. Jarić, 2022.)

ZATEČENO STANJE UMJETNINE

Crtež „Isus tjera trgovce iz hrama“ nađen je presavijen, prekriven prašinom i šutom, oštećen djelovanjem insekata i ptica te s mrljama nastalima pod utjecajem visoke vlažnosti zraka i plijesni. Radi lakšeg izvođenja konzervatorsko-restauratorskih radova, umjetnina je prevezena na Restauratorski odjel Ludbreg Hrvatskoga restauratorskog zavoda koji se nalazi u dvorcu Batt-hyány te raspolaže radnim prostorima velikih dimenzija. Umjetnina veličine 5,70 x 4,50 metara sastavljena je od 66 listova papira dimenzija 53,5 x 77,5 centimetara, s poledine zalijepljenih cijelom površinom na podložni papir koji je s vremenom požutio i postao krt. Na tako spojenim papirima izveden je crtež grafitnom olovkom i ugljenom. Lijevi i desni rub crteža najprije su s poledine ojačani plavom papirnatom trakom, a potom pamučnom tkaninom. Ta dva sloja naknadno su stavljena jer je papir-nata podloga bila toliko degradirana da je i sam nosilac crteža postao izuzetno krhak i razdvajao se. Umjetnina je duž gornjeg i donjeg ruba bila pričvršćena metalnim čavličima na ukrasne drvene obojene letvice.

3. Neutralizacija plijesni (snimka: M. B. Jarić, 2022.)

4. Lijepljenje na novi japanski papir u svrhu ojačanja (snimka: M. B. Jarić, 2023.)

5. Detalj, stanje prije retuša (snimka: T. Borovina, 2023.)

6. Detalj, stanje nakon retuša (snimka: T. Borovina, 2024.)

Na crtežu su zatečeni brojni pregibi jer je dugo bio presa-
vijen, osobito na donjoj polovici, gdje su bila i druga znatna ošte-
ćenja, poput dugačkih poderotina te gubitka dijelova papirnato-
g nosioca i crteža. Na poledini je bilo zalijepljeno nekoliko većih
i manjih komada omotnog papira u svrhu ojačanja nosioca. Po
cijeloj površini crteža nazirale su se male crne i crvene mrlje od
plijesni, osobito duž rubova umjetnine. Raznovrsna oštećenja
uvelike su utjecala na strukturu i stabilnost predmeta te je pro-
vođenje konzervatorsko-restauratorskih radova bilo nužno, a s
obzirom na dimenzije umjetnine i vrlo izazovno.

7. Detalj, stanje tijekom retuša (snimka: T. Borovina, 2024.)

IZVEDENI KONZERVATORSKO- RESTAURATORSKI RADOVI

Radovi su počeli odmatanjem umjetnine na pripremljenoj radnoj podlozi i fotografskim dokumentiranjem stanja u vidljivom dijelu spektra. Uklonjene su drvene ukrasne letvice s crteža, a potom je mekom četkom uklonjena površinska prašina s lica i poledine. Mjerenje pH-vrijednosti papirnatog nosioca pokazalo je jaku kiselost i krtost; stoga je bilo potrebno skalpelom, uz blago vlaženje destiliranom vodom, ukloniti tkaninu i papir s poledine na koji je umjetnina bila zalijepljena. Cijeli crtež razdvojen je na trake, a potom na listove, na kojima je pojedinačno obavljeno detaljno suho čišćenje površinske prljavštine restauratorskom gumicom, mokro čišćenje u otopini alkohola i destilirane vode te neutralizacija kalcijevim hidroksidom. Uz to, svaki je list zbog prisutnih plijesni dezinficiran u komori 70 %-tnim alkoholom. Zbog oslabljene strukture papira, pregibi i poderotine ojačani su japanskim papirom i celuloznim ljepilom, nakon čega je svaki list u svrhu cjelovitog ojačanja zalijepljen celuloznim ljepilom na novi japanski papir i u preši osušen i izravnat. Nedostajući dijelovi

izvornog papira rekonstruirani su novim japanskim papirom i celuloznim ljepilom. Veće zone rekonstruiranog papira, poput bočnog ornamenta, prethodno su tonirane akrilnim bojama u što sličniju boju okolnom originalu, dok su manja oštećenja, poput pukotina, zapunjena pulpom od vlakana papira i celuloznog ljepila. Rekonstrukcija crteža izvedena je suhim pastelama. Probni postupak ponovnog spajanja listova papira sa segmentima crteža bio je vrlo zahtjevan zbog velikih dimenzija cjeline, stoga je izrađena konstrukcija od metalnog podokvira. Na taj je podokvir napeto platno, na koje je zatim zalijepljen japanski papir, a na japanski papir zalijepljen je papir sličan izvorniku te je ugljenom nacrtana replika dijela crteža. Na replici crteža provedene su probe učvršćivanja različitim sprejevima, u svrhu što boljšeg odabira za primjenu na izvorniku. Na svim izvornim listovima retuširana mjesta učvršćena su celuloznim vezivom. Dok se ne osigura primjeren izložbeni prostor za crteže, razdvojeni listovi pohranjeni su u arhivske kutije i međusobno izolirani beskiselinskim papirom.

Radovi su financirani sredstvima Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske.

8. Ludwig Seitz, crtež „Opći potop“, stanje nakon radova (snimka: J. Kliska, 2024.)

Impressum

PRIPREMNI CRTEŽI ZA FRESKU „ISUS TJERA TRGOVCE IZ HRAMA“ ALEXANDRA MAXIMILIANA SEITZA

Katedrala Sv. Petra u Đakovu
Strossmayerov trg 6, Đakovo
2. listopada 2026. godine

U suradnji sa Đakovačko-osječkom nadbiskupijom i Hrvatskim
restauratorskim zavodom

Organizacijski odbor:

Dario Hrga, kancelar Đakovačko-osječke nadbiskupije
Irena Ivkić, kustos Spomen-muzeja biskupa Josipa Jurja Strossmayera
Majda Begić Jarić, viši konzervator-restaurator

Nakladnik:

Spomen-muzej biskupa Josipa Jurja Strossmayera

Za nakladnika:

Irena Ivkić

Autorica teksta:

Majda Begić Jarić, viši konzervator-restaurator

Lektura:

Rosanda Tometić

Grafičko oblikovanje:

Foto art d.o.o.

Naklada:

100

ISBN 978-953-6691-05-0

Spomen muzej biskupa
Josipa Jurja Strossmayera

**Hrvatski
restauratorski
zavod**

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
i medija
Republic
of Croatia
Ministry
of Culture
and Media